

Vildsvinsutredning

Projektbeställare: Kommunstyrelsen

Konsult: Bo Hallberg och Henrik Lokind

Datum: 2017-08-23

Bakgrund

Vildsvin har en lång historia i Sverige. Redan under stenåldern finns väldokumenterad förekomst. Sedan dess har stammens storlek varierat. Tidigare antogs det att vildsvinsstammens utbredning hängde ihop med förekomsten av ek- och bokskog. Detta antagande har man tvingats modifiera eftersom det idag förekommer vildsvin så långt norrut som i de sydostliga delarna av Norrland. De tätaste stammarna återfinns i södra och östra Götaland.

1987 fastslog riksdagen att vildsvin har hemortsrätt i Sverige och ska räknas som en inhemsk ras (prop. 1986/87:58 om jaktlag). De vildsvin som idag förekommer i Sverige härstammar från rymningar ur hägn belägna i exempelvis Trosa, Södermanland; rymningarna ägde rum under 1970-talet.

I Österåkers kommun sågs de första vildsvinen – i modern tid – år 2000 på sädesfälten mellan Arninge och Rosenkälla samt vid Kulla vägskäl. Året därefter observerades de på Brännbacken. De första trafikolyckorna med vildsvin ägde rum under 2003. På Ljusterö observerades de första vildsvinen under 2011.

Fakta

Familj:	Svin
Vetenskapligt namn:	<i>Sus scrofa</i>
Benämningar:	<i>Galt, sugga</i> och <i>kulting</i> . Ungdjur mellan 4 och 12 månader kallas <i>årsunge</i> . Ett hondjur som ej fött kultingar kallas <i>gylta</i> .
Levandevikt:	Upp till drygt 200kg med stora variationer. Suggorna är betydligt mindre än galtarna.
Kroppslängd:	Upp till ca 150cm
Mankhöjd:	Upp till drygt 100cm
Färg:	Mörkt svartbrun, med variationer, eller ljusa (vita, gula eller beigea) med svarta fläckar. Fler färgkombinationer förekommer.
Max livslängd:	20 år
Hemområde:	Varierar men i mellansverige sträcker de sig över flera tusen hektar.
Parning/brunst:	Hela året, men huvudsakligen från november till januari.
Jakttid:	Årsunge är lovlig under hela året. Vuxna vildsvin är lovliga mellan den 16 april och den 15 februari. Sugga som åtföljs av smågrisar är alltid fredad. (Jaktförordningen: Allmänna jakttider) Hund får användas vid jakt efter vildsvin under perioden 1 augusti till 31 januari. Ett eftersöksekipage ska finnas att tillgå inom max två timmar efter avlossat skott. (Jaktförordningen §17)

Vildsvin är mycket intelligenta djur med stor förmåga att anpassa sig till olika miljöer. De är *omnivora*, vilket innebär att de äter i princip allt, även om vegetabilier hör till den huvudsakliga födan. Ekollon, vete, havre, majs, ärtor, mask, insekter, potatis hör till favoriterna, men de kan även äta as och avfall från hushåll och trädgårdar. Skillnaden mellan vildsvin och övrigt klövvilt är att de förra mestadels söker sin föda under markytan. Detta gör vildsvinen genom att böka med sitt lika kraftfulla som känsliga nosparti. Bökandet ger upphov till markskador som bland annat påverkar lantbruket negativt. Vildsvin är nattaktiva och ligger i regel och vilar under dagarna i en så kallad *daglega*. Daglega tas vanligtvis i mycket tät vegetation – ungskog, lövbuskage, vass eller slånbuskage.

Ett annat utmärkande drag hos vildsvin är att de lever i större grupper som leds av ett eller flera dominanta hondjur – *ledarsuggor*. I gruppen kan flera generationer finnas representerade och vanligtvis är djuren i gruppen släkt med varandra. Ledarsuggan har stor betydelse eftersom hon styr gruppens rörelser, till exempel var de ska leta mat och söka daglega, men också synkroniserar brunsten bland könsmogna hondjur. Grupper av vildsvin som saknar en fungerande ledarsugga ställer ofta till väsentligt större problem och kan föda kultingar vid helt fel årstider. Att vildsvinen lever i matriarkat har stor betydelse för förvaltningen av vildsvin. Ledarsuggan ska inte fällas.

Galtar förekommer egentligen inte i de större grupperna, utom i samband med brunst då de uppehåller sig i närheten. De yngre handjuren stöts ut ur de större grupperna när de blivit könsmogna (vid ungefär 1 års ålder) och kan under en kortare period bilda smågrupper om fyra-fem individer. Från cirka tre års ålder lever galtarna vanligtvis ensamma och är i regel mycket skygga.

Vildsvin är inte revirhävdande – till skillnad från annat klövvilt, till exempel rådjur. Istället talar man om att vildsvin har hemområden. Dessa kan vara av mycket varierande storlek bland annat beroende på årstid, i hemområdet ingående biotoper samt kön och ålder på vildsvinen.

Under vegetationsperioden kan vildsvin vandra mycket långt för att komma åt attraktiv föda, till exempel mjölkmoget vete i juli. Under vintern tenderar vildsvinen att röra sig på mindre områden, bland annat för att spara energi. I en varierad biotop med tillgång till föda året runt och som dessutom innehåller lämpliga områden att ta daglega, så tycks hemområdena krympa, eftersom det saknas incitament för att söka sig utåt. Detta har betydelse för

förhållandena i Österåker. Avslutningsvis kan sägas att vuxna galtar kan ha mycket stora hemområden – upp till 10 000 hektar – medan hondjur kan nöja sig med mellan 800 och 1700 hektar. (Ericsson 2013)

Inventering av vildsvinstammen

Vildsvin är mycket svåra att inventera på grund av 1. att de är nattaktiva; 2. att vildsvinens hemområden oftast är mycket större än den enskilde jakträttsinnehavarens mark; 3. att de är skygga och 4. att de ofta lever i mycket tät vegetation. Över tid ger därför avskjutningsstatistik den bästa uppfattningen av vildsvinsstammens storlek. Viltolyckor kan också ge en överblick över stammens utveckling.

Avskjutning: Avskjutning vildsvin Stockholms län 2007–2015

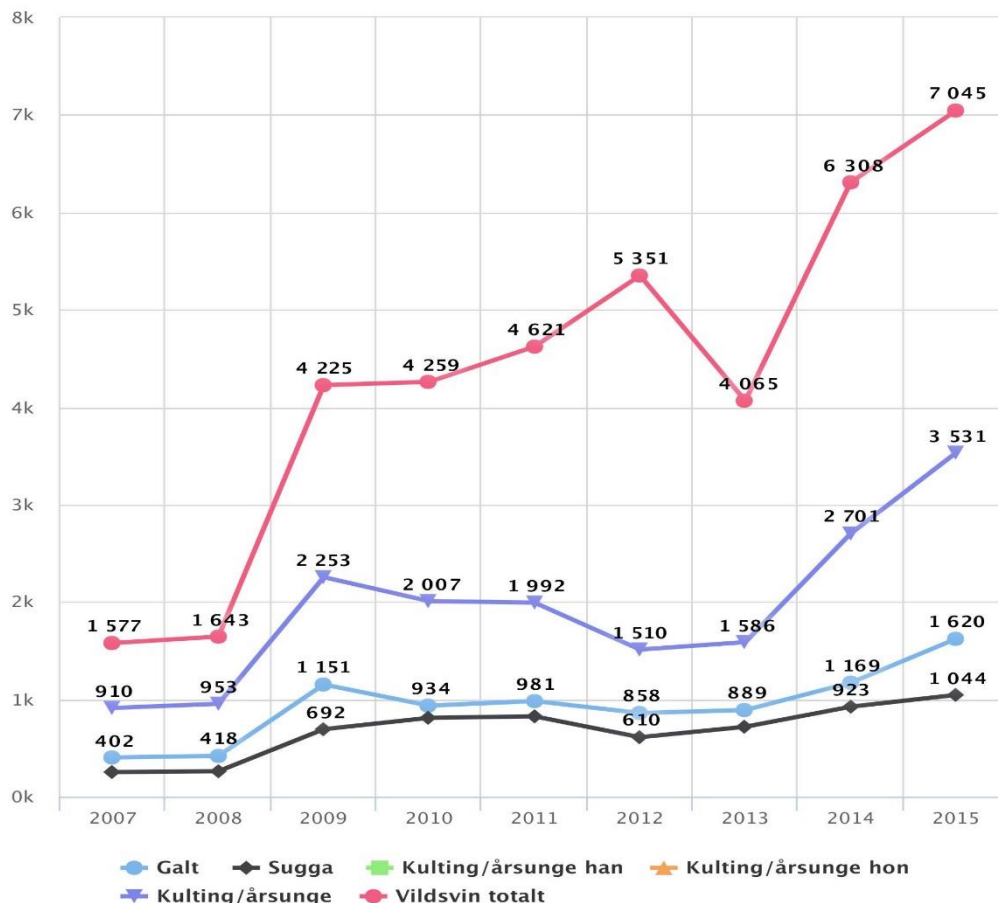

Bild 1. Beräknad avskjutning i Stockholms län. <http://rapport.viltdata.se>, hämtat den 23 augusti 2017

Statistiken i Bild 1 ger enbart en viss antydning om vildsvinsstammens utveckling. Det förekommer en hel del geografiska skillnader inom länet

vilket gör grafiken trubbig. Flest vildsvin fälls i Nynäshamn, medan man knappast fäller något vildsvin i exempelvis Danderyd. Detta har naturligtvis med bebyggelsen att göra. Vidare är statistiken inte helt uppdaterad. En noggrannare statistisk genomgång är därför nödvändig.

För Österåkers kommun och Vaxholms kommun gemensamt gäller följande statistik enligt *Viltdata*:

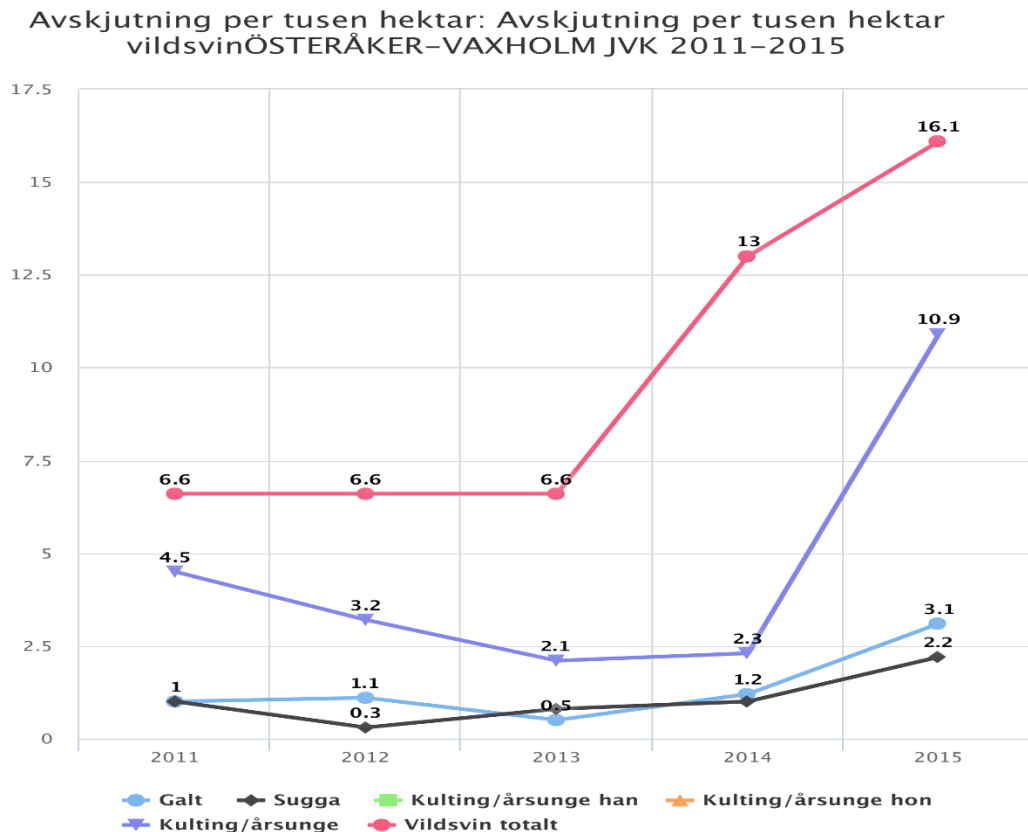

Bild 2. Vildsvinsavskjutning i Österåker-Vaxholms jaktvårdsrets. <https://rapport.viltdata.se/statistik/>

Bild 2 visar hur många vildsvin som fälldes per tusen hektar i Österåker-Vaxholms jaktvårdsrets. Detta område omfattar bägge kommunerna. För att få fram avskjutningen i enbart Österåker har utredningsgruppen genomfört en egen undersökning med de största jakträttsinnehavarna som finns i kommunen. Resultatet redovisas nedan i bild 3.

Vildsvinsavskjutning i Österåkers kommun

	Antal
Ljusterö gemensam	92
Rydboholm	48
Östanå	42
Trafik	22
Stava jakt	20
Tärnan	15
Boo gård	12
Boda	10
Diverse småmarker 5ha	10
Österåker dagkortsjakten	8
Trafik Ljusterö	7
Gillmyra Smedby	5
Visätra	5
Småmarken Ljusterö	5
Ubby	4
Margretelund	4
Bråten	2
Prästgården	1
Stava Norra	0
Bränntorp	0
Totalt antal vildsvin	312

Bild 3. Total avskjutning i Österåker under kalenderåret 2016.

Den totala ytan på det inventerade området var 24 200 hektar. En liknande undersökning har aldrig genomförts varför jämförelsetal saknas. Summan, 312 vildsvin, gör inte anspråk på hundra procentig ackuratess men torde kunna uppfattas som trovärdig med en felmarginal på plus/minus 5 %.

Ett annat trovärdigt utvärderingsinstrument rörande vildsvinsstammens utveckling är viltolyckor i trafiken. Bild 4 redogör för viltolycksutvecklingen i Österåkers kommun:

Bild 4. Vildsvinsolyckor i trafiken redovisat i absoluta tal.

Generellt kan sägas att vildsvin är ganska duktiga på att undvika kollisioner med bilar om man jämför med annat klövvilt – i synnerhet rådjur, som är det viltslag som är inblandat i absolut flest olyckor i Österåker.

Summering av inventeringsunderlaget

All data, möjligen med undantag för en tillfällig nedgång i viltolyckor 2015, tyder på att vildsvinsstammen har växt sedan 2003. Det mesta tyder också på att avskjutningen hänger med i denna utveckling. 312 djur motsvarar en genomsnittlig dödlighet – till 93 % beroende på jakt – på 13 djur per 1000 hektar. Detta är en relativt hög avskjutningsnivå om man jämför med riket. Avskjutningen i vildsvintäta östra Götaland ligger exempelvis på den här nivån (10-15 djur per 1000 hektar).

Samma jaktlag som tillfrågades av utredningsgruppen om avskjutningsnivåer (Bild 3), ombads även uppskatta stammens storlek den 1 februari 2017 (*vinterstam*). En summering av dessa siffror, med hänsyn tagen till mörkertal och trafikolyckor, ger en vinterstam om 425 djur på 24 200 hektar (17,5 vildsvin per 1000 hektar). Även om denna siffra naturligtvis är en

uppskattning så kan den ändå säga någonting om hur bra, eller dåligt, jägarkåren hanterat uppgiften att reglera vildsvinsstammen.

Generellt sett brukar man säga att en avskjutningsstrategi som syftar till att hålla en vildsvinspopulation konstant bör bestå av 80 % kultingar eller årsungar. I Österåker- Vaxholms jaktvårdskrets ligger nivån på 68 % vilket ger en högre avskjutning av vuxna djur. Detta kan få flera konsekvenser. För det första innebär en högre avskjutning av vuxna djur, särskilt vuxna hondjur, att stammen minskar – vilket absolut inte behöver vara fel i en population som bedöms vara för stor. För det andra kan en hög medelålder bland de fällda djuren sänka den genomsnittliga åldern på kvarvarande djur. Unga djur ställer i regel till med mer problem och större skador än äldre djur, som lärt sig vilka områden som är farliga. (Truvé och Lemel, 2008)

En försiktig, sammanfattande bedömning av det ovan nämnda tyder på en svagt vikande stam i kommunen som helhet, men att denna tendens förmodligen kompenseras av de mycket gynnsamma förhållandena som har rått under våren 2017. Utredningens uppmaning till jaktlagen i kommunen är därför att bibehålla, eller lokalt till och med öka, avskjutningsnivån – med särskild inriktning på unga årsungar av vildsvin. Äldre vuxna hondjur bör man helt undvika att skjuta liksom yngre (cirka tre år) galtar. En hög medelålder i stammen som helhet leder till en minskning av problem och skador.

Det finns enligt utredningsgruppen anledning att även fortsättningsvis följa denna utveckling i Österåker noggrant.

Vildsvin i tätbebyggda områden

Under 2016 och 2017 har förekomsten av vildsvin inne i centrala Åkersberga ökat. Det gäller framför allt området kring Tråsättraskolan, södra Margeretelund, Murkelvägen och området kring Hackstaspåret. Utredningsförfattarna uppskattar att det idag rör sig cirka 50 individer inne i dessa områden – åtminstone under delar av året.

Det finns flera orsaker till att vildsvin numera frekventerar tätbebyggelsen i Åkersberga, bland vilka några redan har nämnts. Den kanske viktigaste är att vildsvin har en mycket god förmåga att *anpassa sig till olika miljöer*, bland vilka stadsmiljö är en. Som jämförelse kan nämnas att man 2014 uppskattade att det fanns 10 000 frilevande vildsvin inne i centrala Berlin. (TT, 2014) En annan orsak är att *bebyggelsen erbjuder en hel del attraktiv föda* för vildsvinen, bland annat trädgårdsland, komposter, avfallskärl och fallfrukt.

En tredje orsak är att *Österåker är en kommun som omges av obebodd skog och vatten (vass) – det vill säga kommunen gränsar till vildsvinens naturliga livsmiljö – vilket ökar chansen att möta vildsvin under promenaden, utflykten eller joggingturen.*

Ett fjärde skäl är att nybyggnationen i Österåker ofta *planeras med insprängda grönområden*. Björkhaga är ett exempel på ett sådant område. Dessa gröna remisser fungerar som uppehållsort för vildsvinen – särskilt om de erbjuder tätningar och skydd. Ett femte skäl är att *vildsvinen har upptäckt att de är ohotade i tätbebyggda områden* eftersom ingen jakt kan förekomma här och det dessutom inte förekommer någon som helst predation.

Slutsatser rörande vildsvin i centrala Åkersberga

Det är nödvändigt att skilja på vildsvinsstammens utveckling i hela kommunen och utvecklingen i centrala Åkersberga. Den förra har kommunen ett begränsat inflytande över eftersom det är den enskilde jakträttsinnehavaren som avgör hur många vildsvin hen vill skjuta. Dessutom tyder utredningen på att jägarna har kontroll på stammens utveckling – främst genom att hålla ett högt avskjutningstryck.

När det gäller vildsvinsstammens utveckling i centrala Åkersberga är kommunens inflytande väsentligt större. Utredningen föreslår därför att insatser vidtas för att vända den utveckling som beskrivits ovan. Vildsvin bör helt enkelt inte förekomma i tätbebyggda områden. Åtgärder bör sättas in skyndsamt eftersom en vildsvinspopulation, under gynnsamma förhållanden, kan fördubblas på ett år (Truvé och Lemel 2008). Erfarenheter från andra platser visar även att vildsvin som inte jagas får ett onaturligt beteende, bland annat genom att de förlorar sin skygghet för människor. Detta medför att incidenterna med vildsvin ökar; många människor upplever dessa som obehagliga.

Man bör därför, från kommunens sida, se till att så många områden som möjligt, förblir jaktbara. Detta bör man ha i åtanke vid till exempel reservatföreskrifter. Om jakten tas bort försvåras möjligheterna att hantera uppkomna problem med vildsvin.

Åtgärder

Avlägsnande genom jakt – I den mån det går, bör vildsvin som uppehåller sig i tätortsnära områden skjutas. Detta måste göras av särskilt utsedda jägare och med bibehållen juridisk, etisk och säkerhetsmässig hänsyn.

Utgångspunkten för all jakt är att den skall ”bedrivas så att viltet inte utsätts för onödigt lidande och så att människor och egendom inte utsätts för fara” (Jaktlagen §27). Eftersöksekipage ska alltid finnas att tillgå, max två timmar efter avlossat skott. (Jaktförordningen §17)

Avlägsnande genom jakt med hund – Vildsvinsjakt med hund får bedrivas under perioden 1 augusti till den 31 januari – oavsett tid på dygnet. Lampa får användas för att avliva vildsvin som hunden har ställt.

Forskning tyder på att vildsvin som jagas av hund blir mycket störda. De kan flytta långa sträckor, mellan 2 och 20 kilometer, efter att ha blivit trängda av hund och de återkommer inte förrän tidigast en vecka efter störningen – ibland inte förrän en månad senare (Thurfjell, 2011, s. 27 ff).

Fördelarna med hundjakt är sålunda att man, förutom att man kan reducera antalet, även kan få resterande vildsvin att byta område. Detta är en önskvärd utveckling i Österåkers tätort. För att undvika olyckor och att allmänhet drabbas negativt bör dessa åtgärder i första hand sättas in nattetid av särskilt lämpade ekipage (hund och jägare).

Biotopavlägsnande – Man kan genom röjning och gallring av täta lövbestånd (t.ex. säl) och täta granbestånd, minska möjligheterna för vildsvinen att trivas i markerna inne i centrala Åkersberga. Det gäller exempelvis för området kring Otto Bondes väg, Margeretelund, och hackstaområdet. Utdikning av sankmark kan också göra biotopen mindre passande för vildsvin – särskilt sommartid då vildsvinen gärna vill ha närhet till vatten och lera.

Fällfångst – I områden som är så tätbebyggda att skottlossning är omöjlig av säkerhetsskäl kan fällfångst vara ett alternativ. Fällan bör vara av en sådan typ att den huvudsakligen fångar mindre vildsvin.

Stängsling – I vissa områden kan stängsling fylla en funktion. Till exempel gäller detta för områden som vetter mot skogsområden med känd vildsvinsförekomst. Vidare uppmanas villaägare och bostadsföreningar att stängsla in sina tomter. Gunnebostängsel eller fårstaket duger oftast. Eltråd,

liknande de som används på golfbanor, kan också vara ett alternativ – även om man bör beakta risken för att barn och husdjur skadar sig på dessa.

Fallfrukt, trädgårdskompost och avfallskärl – Kommunens invånare uppmanas att städa undan fallfrukt kontinuerligt, hålla trädgårdskomposten i ett slutet kärl samt ställa in sina avfallskärl och inte låta dem stå kvar vid väggkanten.

Anpassa nybyggnation till viltförekomst – Vid framtida samhällsplanering bör man beakta risken för att vilda djur kommer att uppehålla sig i gröna remisser mellan byggnaderna. Dessa remisser bör undvikas eller stänglas när så är möjligt.

Samarbete mellan kommun, lantbrukare, skogsägare och jägare – Mycket tyder på att ett bra samarbete i viltförvaltningsfrågor – i synnerhet när det gäller vildsvin – är det som fungerar bäst. Här ligger Österåker redan långt framme och detta är en utveckling utredningen anser att man bör fortsätta längs den inslagna vägen.

Fortsatt utvärdering – Utredningen rekommenderar kommunen att även fortsättningsvis följa vildsvinsstammens utveckling i kommunen.

Lösningen består i en kombination av ovanstående åtgärder. Relevansen i de olika förslagen avgörs av de platsspecifika förutsättningarna. Man bör i samråd med kommunens *Viltvårdsråd* studera vilken åtgärd som passar var.

Källor

Ericsson, P-O (2013) *Analys av hemområdesstorlek hos mellansvenska vildsvin*.
SLU: Skinnskatteberg.

http://stud.epsilon.slu.se/6166/17/eriksson_p_o_131022.pdf

Prop. 1986/87:58 om jaktlag, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/om-jaktlag-mm_GA0358/html

Jaktförordningen <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19870905.htm#B4>

Jaktlagen <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19870259.HTM>

Malmsten, Dalin och Jansson (2016) "Så förökar sig vildsvin" ur *Svensk jakt*.

<http://svenskjakt.se/uncategorized/sa-forokar-sig-vildsvin/>

Thurfjell, Henrik (2011) *Spatial behaviour of wild boar*. SLU: Umeå

Truvé och Lemel (2008) *Vildsvin, jakt och förvaltning*
Kunskapssammanställning för LRF. Rapport 04. *Svensk naturförvaltning*,
Göteborg/Ramsberg.

TT, (2014 -06-20) "Vildsvinen dyker upp i tätbebyggelse" hämtat från
<https://www.svd.se/vildsvinen-dyker-upp-i-tatbebyggelse> den 20 juni 2017.

http://www.naturforvaltning.se/media/4949/2008_04_vildsvin_lrf_200806_02_lagupplost.pdf

Vildsvinsavskjutning i Stockholms län. <https://rapport.viltdata.se/>

Vildsvinsavskjutning i Österåker-Vaxholms jaktvårdskrets.
<https://rapport.viltdata.se/statistik/>